

Област Смолян

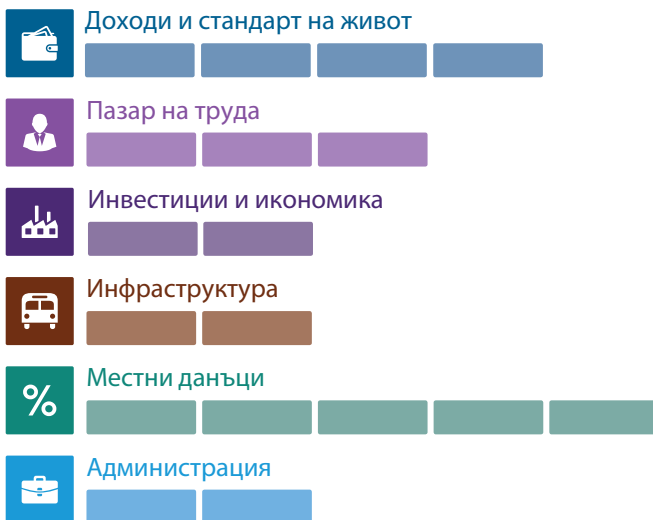
▶ Население (2019)	103 532
▶ Територия (кв.км)	3192,8
▶ Брой на населените места	240
▶ Дял на населението в градовете (%)	56,4

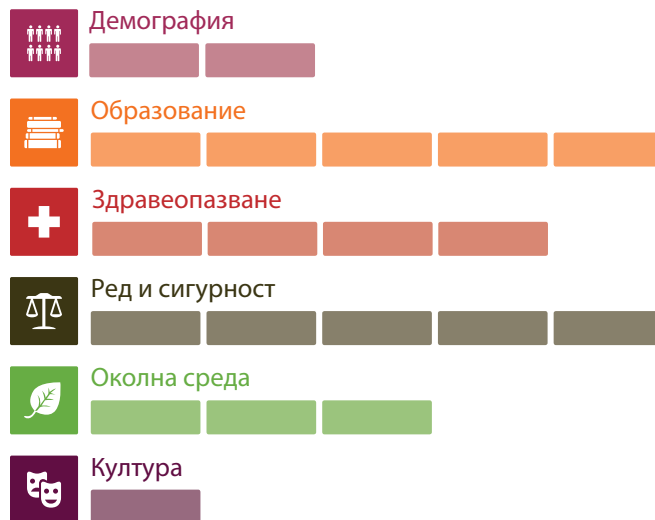
Брутният вътрешен продукт в област Смолян нараства с изоставащи темпове и през последните две десетилетия разликата със средната стойност на национално ниво се разширява. Доходите на домакинствата остават над средните за страната. Коефициентът на заетост се задържа относително нисък, а на безработицата – висок. Огромното предизвикателство за перспективите на местния пазар на труда остава застаряването на населението. Инвестиционната активност в областта е ниска. Географското местоположение на област Смолян като гранична област и планинският ѝ терен обуславят и сравнително слабо развитие на инфраструктурата. Смолян е сред областите с най-ниски местни данъци и през 2020 г. По-ниска от средната остава прозрачността в работата на местната администрация.

Населението в областта е едно от най-застаряващите в страната. Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни показатели – най-високия относителен брой на преподавателите в училищата и най-ниския дял на второгодниците. Здравеопазването е на сравнително добро ниво. Делът на здравноосигурените е сред най-високите в страната. Област Смолян се класира на първо място в осигуряването на ред и сигурност. Натовареността на съдиите е ниска, броят на престъпленията – малък, а разкриваемостта им е най-високата в страната. Смолян е сред областите с най-ниски въглеродни емисии, но делът на предадените за третиране и рециклиране отпадъци е изключително малък. Културният живот в областта е слабо интензивен.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и стандарт на живот

През последните две десетилетия брутният вътрешен продукт в област Смолян нараства с по-бавен темп от общия за националната икономика, което увеличава изоставането спрямо средното ниво в страната от 20% през 2002 г. до над 32% през 2018 г. През 2018 г. БВП на човек от населението в областта се увеличава с 8,8% и достига 10,6 хил. лв. Средната брутна годишна заплата нараства с над 11% и достига 10,1 хил. лв. при 13,8 хил. лв. в страната.

Доходите на домакинствата остават по-високи от средните за страната, но отчитат леко относително намаление през 2019 г. до 6354 лв./лице от домакинството при 6013 лв. в страната.

Бедността в областта също се запазва по-ниска от средната за страната през 2019 г. Делът на населението, живеещо с материални лишения, е изключително нисък – с 12,8% областта се нарежда на второ място след столицата. Делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, е 21,2% при 22,6% средно за страната.

Пазар на труда

Икономическата активност в област Смолян се задържа на сравнително високо ниво и през 2019 г. – 75,3% (при 74,3% за страната), като се наблюдава намаление както на заетостта, така и на безработицата. Коефициентът на заетост остава сравнително нисък (66,5% при 70,1% за страната), а на безработицата спада до 8,8%, но остава повече от два пъти по-висок от средния за страната.

Образователният статус на работната сила в областта отчита леко подобрение – висшите нарастват с 1 пр.п. до 23,5% (при 28% в страната), а тези с основно и по-ниско образование спадат с 1 пр.п. до 14,3% (при 17,6% в страната).

Огромното предизвикателство за перспективите на местния пазар на труда остава застаряването на населението. Смолян е областта с най-нисък коефициент на демографско заместване като отношение на населението на 15–19 години към това на 60–64 години и през 2019 г. спада до 41,8% при 65,9% за страната като цяло.

Инвестиции и икономика

Инвестиционната активност в областта остава ниска. През 2018 г. броят на регистрираните предприятия нараства до 51 на 1000 души население, но е все още под средния за икономиката като цяло брой от 59 на 1000 души. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи също се увеличават, но все още са далеч от тези преди световната финансова и икономическа криза. По-отчетлив ръст през 2018 г. се наблюдава и при преките чуждестранни инвестиции, които обаче все още са едва 860 евро/човек от населението и остават четири пъти по-ниски от средните за страната.

Стойността на произведената продукция в областта нараства с по-бавни от средните темпове за страната през

2018 г. (едва 6,9%), което задълбочава изоставането от средния размер в националната икономика.

Усвояването на европейски средства в област Смолян е идентично на средното за страната. Към 15 юни 2020 г. стойността на изплатените суми на бенефициенти по оперативните програми в областта е 1975 лв./човек от населението, а най-много средства усвояват общините Смолян, Рудозем и Златоград.

Инфраструктура

Географското местоположение на област Смолян като гранична област и планинският характер на територията обуславят и сравнително слабо развитие на инфраструктурата. В областта липсват железопътни линии, автомагистрала и първокласни пътища, поради което придвижването е затруднено. Пътната мрежа е с гъстота 16,9 км/100 кв. км територия при средно за страната 17,9 км. Качеството на пътната настилка е сравнително високо и се подобрява през 2019 г., като делът на пътищата в добро състояние достига 53,8% (при 41,4% за страната).

Достъпът на домакинствата до интернет се разширява значително през последните години и през 2019 г. достига 82,4% при 75,1% общо за България.

Местни данъци

Смолян е сред областите с най-ниски местни данъци и през 2020 г. Най-големи разлики – близо 40%, спрямо средните за страната нива се наблюдават при търговията на дребно и таксиметровите услуги. През 2020 г. усредненото ниво на данъка за търговия на дребно в общините в област Смолян намалява до 7,74 лв./кв.м при 12,93 лв./кв.м в страната. Годишният патентен данък за таксиметров превоз се задържа средно на 318 лв. при 498 лв. в страната, а данъчните размери за облагане на превозните средства са с 16% по-ниски.

Администрация

Самооценката на местните администрации за развитие на електронното правителство се повишава през последните три години, но и през 2020 г. остава значително по-ниска от средните нива – 2,73 т. (от 5 т.) при 3,22 т. в страната. Същевременно ръстът на самооценките за предоставянето на административни услуги на „едно гише“ през последните три години е достатъчен за изпреварване на средната оценка за страната.

По-ниска от средната остава прозрачността на общинските администрации в областта. Рейтингът за активна прозрачност достига 67,5% средно за областта при 70,7% за страната, а с най-голяма прозрачност се отличават общините Златоград, Доспат и Чепеларе.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■■

Демография ■■■

Населението в Смолян е едно от най-застаряващите в страната. През 2019 г. се наблюдава както намаление на раждаемостта, така и по-голямо изселване на населението. Коефициентът на естествен прираст намалява до $-9,7\%$ (при $-6,7\%$ в страната), а на механичен прираст – до $-8,4\%$.

Коефициентите на възрастова зависимост се влошават бързо и са значително по-неблагоприятни от средните за страната. През 2019 г. отношението на населението над 65 години към това между 0 и 14 години достига 216% (при 150% в страната), а към това във възрастовата група 15–64 години – 39% (при 34% в страната).

Делът на градското население в областта е сравнително нисък (56% при 74% за страната), но гъстотата на населението остава относително висока – 1775 души/кв.км при 1510 души/кв.км в страната.

Образование ■■■■■

Област Смолян продължава да бъде една от областите с най-добри образователни показатели. Нетният коефициент на записване на учениците в V–VIII клас е един от най-високите в страната – 90,9% при средно 86,6% на национално ниво. Съотношението между броя на преподавателите и учениците в основното и средното образование е най-високото в страната и продължава да се повишава през 2019 г., достигайки 122 преподаватели на 1000 ученици при средно 89 на 1000 за страната. Делът на второградниците е най-ниският в страната, а на напусналите основното и средното образование – втори най-нисък (след този в столицата).

Представянето на учениците от областта също е по-добро от средното в страната през 2020 г. Средният успех на националното външно оценяване след VII клас по математика е 38,1 т. (при 36,3 т. в страната). Оценката на матурата по български език и литература за областта достига 4,53 (при 4,20 в страната), а делът на слабите оценки намалява до 3,2% (при 8,2% в страната), което нарежда областта веднага след столицата.

В Смолян функционират два филиала на висши учебни заведения – на Варненския свободен университет и на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, и областта отчита 14 студенти на 1000 души от населението при 32 на 1000 средно за страната.

Здравеопазване ■■■■■

Област Смолян се представя добре в сферата на здравеопазването. Делът на здравоосигурените е сред най-високите в страната и през 2019 г. достига 97% при 89% средно за България. Детската смъртност е близо четири пъти по-ниска от средната за страната, като по този показател областта е на второ място. Достъпът до общопрактикуващи лекари е сравнително висок, но все още броят на специалистите е значително по-нисък от средния за страната.

Легловата база в многопрофилните болници в областта се повишава и през 2019 г. вече надхвърля средната за страната, достигайки 562 легла на 100 хил. души от населението. Относителният брой на преминалите за лечение болни остава сравнително нисък – 220 на 1000 души от населението при 254 на 1000 души в страната през 2019 г.

Ред и сигурност ■■■■■

Смолян е най-добре представящата се област в сферата на реда и сигурността през 2019 г. Натовареността на местните наказателни съдии е сред най-ниските в България, като един съдия в областта разглежда средно по 5,2 дела месечно при 9,1 дела средно за страната. Това се отразява и на бързината на правосъдие. Всеящите дела са едва 7% при 10% за страната.

Смолян е и сред областите с най-нисък брой на престъпленията на 1000 души от населението. Регистрираните престъпления срещу личността и собствеността са 6 на 1000 души при 11 на 1000 души средно за страната. Същевременно разкриваемостта им е най-високата в страната – 74% при 52% в страната.

Околна среда ■■■■■

Смолян е сред областите с най-ниски емисии въглероден диоксид в атмосферата – през 2018 г. те са 9,6 т/кв.км и са многократно по-ниски от средните 274,8 т/кв.км за страната. В област Смолян 72,9% от населението живее в селища с обществена канализация, което е сравнително висока стойност при ниската степен на урбанизация на областта.

Смолян все още изостава по отношение на свързването на канализационните мрежи с пречиствателни станции за отпадъчни води – покритието е едва 43,1% от населението в областта при 63,9% за страната.

Образованите битови отпадъци в областта са сравнително малко – 301 кг/човек годишно (при 409 кг/човек за страната), а делът на предадените за третиране и рециклиране отпадъци е изключително непостоянен през последните години.

Култура ■■■

Културният живот се характеризира с ниска интензивност, като една от причините е ограниченият брой културни институции, извършващи дейност в областта, и през 2019 г.

Броят на посещенията на кинопрожекции в областта нараства, но остава сравнително нисък – 149 на 1000 души население при 659 на 1000 души средно за страната. Значително по-ниски от средните остават и посещенията на местните театри и музеи – съответно 99 на 1000 души (при 362 за страната) и 154 на 1000 души (при 770 за страната). Изключително слаб е интересът към библиотеките – през 2019 г. са отчетени едва 198 посещения на 1000 души при 683 на 1000 средно за страната.

Ключови показатели за област Смолян

Индикатори на икономическото развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	9742	10 597	n.a.	15 615
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	6127	6127	6354	6013
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	9133	10 145	n.a.	13 775
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	n.a.	20,9	21,2	22,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	68,1	67,7	66,5	70,1
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	11,2	10,5	8,8	4,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование на 25–64 години (%)	15,5	15,3	14,3	17,6
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	23,8	22,5	23,5	28,0
Произведена продукция (лв./човек)	13 955	14 914	n.a.	25 855
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1511	1738	n.a.	2750
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	765	860	n.a.	3560
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	56,5	73,0	82,4	75,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	49,6	49,1	53,8	41,4
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	16,9	16,9	16,9	17,9
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	58,2	67,0	67,5	70,7
Индикатори на социалното развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-9,5	-9,4	-9,7	-6,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-10,4	-8,1	-8,4	-0,3
Среден успех от матурите по БЕЛ**	4,33	4,19	4,53	4,20
Среден успех на изпита по математика след VII клас (точки)**	36,0	37,7	38,1	36,3
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	114	119	122	89
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	90,8	91,6	90,9	86,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	94,4	94,8	97,0	88,8
Население на един общопрактикуващ лекар (брой хора)	1526	1587	1569	1688
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	6,1	5,1	6,0	11,1
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месец)	6,2	5,0	5,2	9,1
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	72,6	72,9	n.a.	76,2
Образувани битови отпадъци на човек от населението (кг/човек/година)	251	301	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	53,0	7,5	n.a.	70,9
Посещения в кината на 1000 души от населението	169	134	149	659
Посещения в театрите на 1000 души от населението	93	119	99	362

* Данните за 2019 г. са включени в изследването 2020 г. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2019/20 година, а матурите са проведени през 2020 г. Същото важи и за предходните години.